

Z U Š B A J K A L S K Á

**2. KONCERT
Z DĚL STUDENTŮ SKLADBY
A JEJICH HOSTŮ**

19. 10. 2021

17:30h, ZUŠ BAJKALSKÁ, SÁL ŠKOLY

PROGRAM

Skladatelské oddělení, koncerty

Výuka skladby v ZUŠ Bajkalská byla zahájena ve školním roce 2018/19. Absolventi studijního zaměření *Skladba* jsou připravováni tak, aby se mohli uplatnit coby skladatelé svébytné soudobé vážné hudby. Průběh studia se soustřeďuje nejprve na rozvoj žákovy představitivosti, poté na teoretický základ, později je rozšířen o využívání výpočetní/audio/video techniky.

Skladatelské oddělení produkuje především partitury, ve kterých se studenti snaží co nej-přesněji zachytit svou vnitřní kompoziční představu, kterou následně konfrontují s interprety – ideálně formou veřejných koncertů, poskytujících zvukovou kontrolu a reakce posluchačů.

Ve snaze navázat spolupráci s vnějším prostředím uvádí skladatelské oddělení na svých koncertech i mimoškolní díla, zejm. českých (popř. slovenských) autorů, jejichž tvorba reflektuje názory a vývoj soudobé artificiální hudby.

Zdeněk Bartošík, Ph.D.
(pedagog předmětu skladba)

► PROGRAM

ZDENĚK BARTOŠÍK

PROSBA (2020)

JIŘÍ SMUTNÝ

TŘI SONETY (2005)

GYÖRGY LIGETI

SONÁTA PRO VIOLONCELLO SÓLO
[I. DIALOGO] (1948/53)

FRANTIŠEK VENKRBEC (2. roč.)

3 BAGATELY (2020)

MATĚJ ŘÍHA (1. roč.)

PASTORÁLE (2020)

LUKÁŠ CEZNER (2. roč.)

CAPRICCIO (2020)

účinkují:

Alena Bartošíková (flétna), **Zdeňka Košnarová** (klavír),
Balázs Adorján (violoncello), **Zdeněk Bartošík** (digit. klavír)

► *Prosíme návštěvníky, aby před začátkem koncertu laskavě vypnuli své mobilní telefony.*

Děkujeme

Zdeněk Bartošík: PROSBA

(premiéra)

rok vzniku: 2020

obsazení: violoncello, klavír

Prosba je soustředěný okamžik, ve kterém se nekřičí, ve kterém není místo pro emoce. Prosící jedinec je dočasně osamocen, přenesen do duchovního prostoru, se kterým se pokouší komunikovat.

Na rozdíl od modlitby, která je zpravidla vyjadřována ustáleným textem, mohu v prosbě komunikovat i neverbálními prostředky, v mém případě pomocí eidetického¹ a synestetického² vnímání, modelujícího

¹ Eidetismus je schopnost vybavovat si tzv. subjektivní názorové obrazy, prožívat určité představy, objekty či situace tak živě, jako by byly reálné. Intenzivní imagínace nelze ovlivňovat.

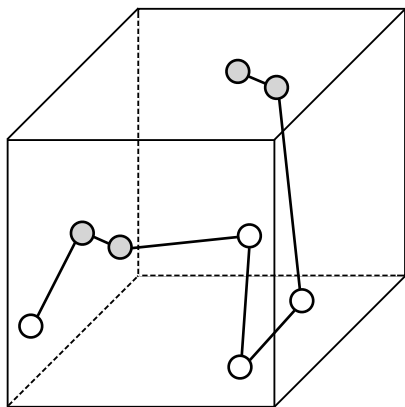
² Synestezie je způsob vnímání, kdy konkrétní, reálně přítomný vjem vyvolá vjem jiný, který reálně přítomen není (např. zvukový stimul vyvolá vizuální obrazec, tzv. barevné slyšení). Synestetik považuje vyvolaný vjem za skutečný, i když ví, že se vše odehrává pouze v jeho mysli. Vyvolaný vjem je víc než jen představa. Mezi příznačné znaky synestetického vnímání patří například smysluplné asociace mezi jinak běžně nesouvisejícími podněty, vzájemné transformace nesourodých smyslů (analyzátorů) a vjemů (smyslových odrazů). Synestetik nemůže synestezie ovlivňovat.

myšlenky do vizuálních objektů, jež jsou v podstatě samy sebou odesílány („vysloveny“) a já vlastně jen souhlasně přihlížím. Můj podíl na této transformaci je v rozhodnutí zpřístupnit svou vůli a poskytnout zázemí pro genezi prostředků, vztahujících se k univerzu. Tento jedinečný prostor je inspirací *Prosby*. Je rámcově simulován zvukovou kompozicí, vyznačující se paradoxem syntézy evolučního a motivického kompozičního principu, podobně jako je tomu v paradoxu hierarchie těla, duše a myšlenky, s absencí i nutností fyzického kontaktu. Selekce harmonické, rytmické a dynamické struktury striktně podléhá snaze nalézat prostředky nevyvolávající žádoucí ani nežádoucí reakce. O vhodnosti volby konkrétní zvukové struktury rozhoduje „světlo znějící energie“, zobrazované synestetickými a eidetickými projevy. Každý zvukový objekt se v mé mysli vyznačuje svítivostí, jejíž intenzita úzce souvisí s jeho umístěním v prostoru kompozice.

Pro vyšší srozumitelnost přikládám náčrt, který naznačuje (ve zjednodušené podobě) základní rysy procesu,³ připomína-

³ Kruhy s výplní poukazují na motivický princip.

jící snad i výtvarnou kompozici, v níž má ale dominantní postavení hudební teorie. Znázor-

nit projevy barevného slyšení, oscilující mezi abstrakty a konkréty,⁴ je velmi nesnadné a (z pohledu synestetika) svým způsobem i zbytečné.⁵

Nicméně, ať už je zvuk vnímán sluchem, zrakem, nebo hmatem, dokončené dílo nemá

⁴ (v závislosti na struktuře zvukové události)

⁵ V poslední dekádě je fenomén synestézií vystaven zvýšenému zájmu odborníků. Stovky publikovaných prací z oblasti neurologie, psychologie, psychiatrie, umění nebo lingvistiky pozvolna nacházejí způsob, jak celou problematiku uchopit.

primárně objasňovat podmínky jeho vzniku. Stejně tak (přes všechny uvedené podněty a prostředky) nemá *Prosbá* popisovat stavy nebo děje v mé mysli – pokouší se jen přiblížit okamžik, ve kterém se rozhodnu, že budu sám a prosit za nevyřčené.⁶

(Ž.B.)

Jiří Smutný: TŘI SONYTY

rok vzniku: 2005

obsazení: flétna, klavír

Skladatel, dirigent, klavírista a pedagog Jiří Smutný napsal *Tři sonety* pro flétnistku Annu Švejnovou (dnes Rheingans), která skladbu premiérovala společně s klavíristkou Martinou Hájkovou.

Smutného díla se vyznačují suverénní tektonikou, instrumentací, přímočarou muzikalitou. Odbornou i laickou veřejností jsou vysoce ceněna, avšak nesou s sebou i zvýšené nároky na interpretaci.

Tři sonety patří mezi opusy, jimiž Smutný vyjadřuje svůj silný vztah k literatuře. Text má přímý vliv na výsledný tvar zvukové

⁶ Z interpretačního hlediska preferuji přistupovat ke skladbě jako k absolutní hudbě, bez nadměrné pohybové vláčnosti.

kompozice, a i když není ve skladbě přímo vyřčen (zpěvem nebo recitací), je jeho role mnohem významnější, než abychom jej považovali za pouhou inspiraci. *Tři sonety* jsou v partituře nadepsány těmito textovými úryvky:

I.

*Pod mostem Mirabeau
Seine plyne tiše...*

II. (G. Apollinaire)

*A když už nadcházel mu skon,
co myslíte, že udělal?
Máz burgundského vyzunk on,
než se světem se rozžehnal...*

III. (Fr. Villon)

*...a potom bylo vše
nač poutník vzpomínal:
několik srdcí našel
a své – dal...*

(A. Sova)

(*Následuje autorský komentář*) Souznění hudby a poezie mne vždy oslovilo, ovlivnilo i zavedlo – tak jako nemohu neposlouchat hudbu, nemohu nečíst poezii. Obě tyto krásavice nesčetněkrát dokázaly, jak se vzájemně přitahují, prolínají, prorůstají, třeba v malé komorní písni či velkém operním dramatu.

Ale poezie zanechává v hudbě ještě jednu stopu – totiž to letmé zastavení, ve kterém nás jakoby ještě jednou ovane jedinečná atmosféra poetického textu, aby se kdesi v nás uložila jako „neuplývající vzpomínka“...

Já jsem se pokusil v drobných hudebních větách si připomenout poněkud neobvyklou melancholii Apollinairovu, rozverností kypící verše věčného buřiče Villona či jemnou nostalgii lyrika Sovy, které tvoří trojici sonetů pro flétnu a klavír, přičemž termín „sonet“ je pouze metaforická zápůjčka a s klasickým sonetem mají společno jen onu subjektivní náladovost...

(Ž.B. a J.S.)

György Ligeti: **SONÁTA PRO VIOLONCELLO SÓLO** **[I. Dialogo]**

rok vzniku: 1948/53

obsazení: violoncello

Dramaturgie koncertu skladatelského oddělení závisí na rozhodnutí studentů, pro které nástroje vytvoří své skladby.⁷ Velký vliv má

⁷ Koncert je limitován maximálním počtem čtyř profesionálních hudebníků.

také snaha o rovnoměrné využití účinkujících. Poté je program doplněn vhodnými díly mimoškolních autorů. V případě, že se nepodaří vyhledat vhodné kompozice⁸ českých, popř. slovenských autorů, jako se tomu stalo nyní, nezbyvá, než aby skladbu vytvořil pedagog skladatelského oddělení, jako je tomu i v případě *Prosby*, která vznikla právě za tímto účelem. A pokud ani to nestačí, je nutné sáhnout do širšího spektra. Z tohoto důvodu jsme do programu zařadili výjimečně i *Dialogo* ze *Sonáty pro violoncello* maďarského skladatele Györgyho Ligetiho.

Ligeti napsal *Dialogo* ještě v době studií na Hudební akademii Ference Liszta. Jeho záměrem bylo vytvořit spíše tradiční dílo, charakterizující maďarský folklór. Dialog je vyjádřen tklivou kantilénou, s níž kontrastují tóny, intervaly a akordy interpretované převážně hrou pizzicato (prsty), místy i glissando (klouzáním po strunách).

Pět let po dokončení *Dialogu* přidal Ligeti 2. část (*Capriccio*). Celek pak volně pojmenoval *Sonáta pro violoncello*.

(Ž.B.)

⁸ (v případě 2. koncertu dostatečný počet kompozic)

František Venkrbec: 3 BAGATELY

(premiéra)

rok vzniku: 2020

obsazení: flétna, violoncello

Bagatelou bývá zpravidla označována drobná, nezávažná, obsahově samostatná skladba.

3 bagately jsem se snažil prokomponovat do vzájemně nedělitelného celku („trojbagatela“). Skladbičky by se měly provádět společně, v určeném pořadí.

Převážná většina kompozičního procesu je cíleně vedena formou dialogu mezi nástroji, které se pohybují spíše ve spodní poloze zvukového rozsahu. Na rozdíl od vysokých (tzn. vypjatých) poloh tím podepírám charakter nekonfliktního rozhovoru, přecházejícího někdy do dvou monologů. Dialog je využíván také v rámci jednoho nástroje – violoncello střídá hru *pizzicato* (prstem) a *arco* (smyčcem), tehdy se flétna stává dočasně třetím účastníkem hovoru. Rytmus skladby vyžaduje vyšší nároky na interpretaci, proto hrají oba hráči z partitury, což jim usnadňuje souhru. Dialog je podtržen také dvojím vnímáním času. Část partitury je notována přesně v takttech (*metrum*), část volně (doba trvání je ohraničena přibližným počtem vteřin). (F.V.)

Matěj Říha: PASTORÁLE

(premiéra)

rok vzniku: 2020

obsazení: flétna

Do čtyřdílného cyklu skladbiček pro sólovou flétnu jsem se pokusil začlenit výrazové prostředky charakteristické pro lidovou hudbu (přímočarost, hravost, přírodní náměty).

Radost a očekávání – to jsou pocity, které jsem vnímal při vzniku 1. části a které jsem se pokusil hudebně vyjádřit. Na podkladě statického zápisu (pouze čtvrté noty) jsem vystavěl nepravidelnou, nadřazenou vrstvu vyjádřenou akcenty a cézurami (pauzami).

Druhá část přináší zklidnění. „*Na pozadí teskných tónů prosvítá naděje, směřující k radostnému závěru.*“ S tímto pocitem jsem se snažil skladbu vytvořit v okamžiku, když jsem se procházel v mlhavém dni po hřebenech Krkonoš, nedaleko Sněžky.

Třetí část se zrodila v klidu a samotě, uprostřed tiché noci. Pozdní hodina s sebou přináší ale také únavu, proto jsou ve skladbě předepsány interpretační pokyny, k navození dojmu ospalosti a pohyblivosti s klesající tendencí.

Čtvrtou částí vyjadřuji pozitivní smýšlení, které ve svých kompozicích považuji za jakousi nutnost, abych si osvěžil mysl a v neposlední řadě abych i posluchačům navodil dojem pozitivní nálady.

(M.Ř.)

Lukáš Cezner: CAPRICCIO

(premiéra)

rok vzniku: 2020

obsazení: flétna, klavír, digit. klavír

Capriccio (rozmar)⁹ bylo v počátku tvůrčí činnosti plánováno jako rondo, z něhož se některé „stopy“ zachovaly, např. na konci první poloviny, kde dochází k částečnému opakování úvodu skladby. Od nápadu pokračovat ve formě ronda bylo shodou okolností (a možná že i díky rozmaru) upuštěno. Formálně je skladba členěna do dvou tempově odlišných částí. Rychlejší partie jsou komplexnější, monumentálnější; pomalejší partie se vyzna-

⁹ Etymologicky nejasné italské slovo *capriccio* zprostředkovávalo různé významy (např. nápad, později spíše rozmar či vrtoch): použití slova v titulu hudebních projevů zdůrazňovalo proto inspirační nápaditost, nezávislost na stabilizovaných funkcích, emocionální uvolněnost apod. Srov. Fukač, Jiří; Vysloužil, Jiří. *Slovník české hudební kultury*. Editio Supraphon Praha 1997, str. 89.

čují prostějšimi a lyričtějšimi prostředky. Tyto dvě roviny se nejdříve střídají, v závěru částečně prolínají. Z pohledu hudebně teoretického: první pásmo se vyznačuje spíše chromackými postupy a pravidelným rytmem, druhé hojnou artikulací a různorodějšími notovými délkami.

Za zmínění také stojí, že, až na výjimky, hraje digitální klavír¹⁰ pouze jednohlas, byť se jedná o vícehlasý nástroj.

(L. C.)

¹⁰ Nástroj má v partituře předepsaný rejstřík harpsichord.

.....

PODĚKOVÁNÍ

Vedení školy

za vybavení skladatelského oddělení

Mgr. Lence Matouškové

za jazykovou korekturu autorských komentářů

.....

WEBOVÉ STRÁNKY SKLADATEL. ODDĚLENÍ

zus-bajkalska.cz/skladba

.....

VYSVĚTLIVKY

<i>(J.S.)</i>	Jiří Smutný
<i>(F.V.)</i>	František Venkrbec
<i>(M.Ř.)</i>	Matěj Říha
<i>(L.C.)</i>	Lukáš Cezner
<i>(Ž.B.)</i>	Zdeněk Bartošík
-